
Biblia Gdańska w systemie Stronga Nowy Testament

wraz z

**Konkordancją i słownikiem
wyrazów greckich Nowego Testamentu**

oraz

**Wykazem wyrazów i zwrotów polskich
Nowego Testamentu Biblii Gdańskiej**

AW

Wydanie drugie,
poprawione i poszerzone

**Wydawnictwo „Na Straży”
Kraków 2007**

Biblia Nowego Testamentu z kodami Stronga
Konkordancja i słownik wyrazów greckich Nowego Testamentu
Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w Nowym Testamencie Biblii Gdańskiej
Wydanie drugie, poprawione i poszerzone

© Copyright 1996, 2007 by Daniel Kaleta and Elżbieta Rzycznik

Wszelkie prawa zastrzeżone. Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana bez pisemnej zgody autorów. W sprawie zezwoleń należy zwracać się do wydawcy:

Zrzeszenie Wolnych Badaczy Pisma Świętego, Wydawnictwo „Na Straży”
30-683 Kraków, ul. Nowosądecka 74, tel. 012-2650095

ISBN 978-83-87904-70-8

Spis Treści

Od Autorów	VII
Wprowadzenie	X

I. Nowy Testament Biblii Gdańskiej z kodami Stronga	Strona
1. Ewangelia wg św. Mateusza	1
2. Ewangelia wg św. Marka	37
3. Ewangelia wg św. Łukasza	61
4. Ewangelia wg św. Jana	97
5. Dzieje Apostolskie	127
6. List św. Pawła do Rzymian	165
7. 1 List św. Pawła do Koryntian	179
8. 2 List św. Pawła do Koryntian	193
9. List św. Pawła do Galatów	202
10. List św. Pawła do Efezjan	207
11. List św. Pawła do Filipian	212
12. List św. Pawła do Kolosan	216
13. 1 List św. Pawła do Tesaloniczan	220
14. 2 List św. Pawła do Tesaloniczan	224
15. 1 List św. Pawła do Tymoteusza	226
16. 2 List św. Pawła do Tymoteusza	230
17. List św. Pawła do Tytusa	233
18. List św. Pawła do Filemona	235
19. List św. Pawła do Żydów	236
20. List św. Jakóba	247
21. 1 List św. Piotra	251
22. 2 List św. Piotra	256
23. 1 List św. Jana	259
24. 2 List św. Jana	263
25. 3 List św. Jana	264
26. List św. Judy	265
27. Objawienie św. Jana	267
II. Konkordancja wyrazów greckich Nowego Testamentu	287
III. Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w NT Biblii Gdańskiej	803



Karta tytułowa pierwszego wydania Nowego Testamentu Biblii Gdańskiej z 1606 r.

PRZEDMOWA

Od Autorów

„... *uwiędła trawa i kwiat jej opadł, ale słowo Pańskie trwa na wieki.*”

1 List Piotra 1:24-25

Po jedenastu latach od pierwszego wydania *Konkordancji wyrazów greckich Nowego Testamentu* z przyjemnością oddajemy w ręce Czytelników drugie, poprawione i poszerzone wydanie tej pracy. Wraz z dwutomową *Biblią Gdańską Starego Testamentu w systemie Stronga* (Na Straży, Kraków 2004) tworzy ona obecnie jednolitą, trzytomową całość pt. „Biblia Gdańska w systemie Stronga”.

Drugie wydanie *Biblii Gdańskiej NT w systemie Stronga* różni się nieco od pierwszego. Tekst polski został gruntownie przejrzany i uzupełniony pod kątem jeszcze dokładniejszego przyporządkowania go do słów greckich zapisanych przy użyciu kodów Stronga. Dołożono przy tym wszelkich starań, aby każde słowo greckie, również rodzajniki i drobne spójniki – zgodnie z zasadą *jedna jota albo kreska nie przemienie* – znalazło swoje miejsce wśród numerycznych kodów Stronga odpowiadających słowom polskiego tłumaczenia. Tekst Biblii Gdańskiej zaopatrzonej został w liczne przypisy, które uwidaczniają różnice między wydaniami greckiego Nowego Testamentu stanowiącymi podstawę przekładu gdańskiego a współczesnym – powszechnie uznawanym za poprawny – tekstem Alanda (wyd. z 1983 r.). Dodatkowo porównano *The Greek New Testament* (United Bible Societies 1983) pod redakcją K. Alanda z Kodeksem Synaickim, najstarszym kompletnym greckim rękopisem Nowego Testamentu z połowy IV w. po Chrystusie. Różnice między tymi tekstami opisane zostały w dodatkowych przypisach.

Również druga część, *Konkordancja wyrazów greckich Nowego Testamentu*, otrzymała nową formę, zgodną z wzorem, który zastosowano w *Konkordancji wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu*. Słownik został wzbogacony o informacje etymologiczne oraz gramatyczne, a także o zestawienie polskich tłumaczeń słowa greckiego wraz z częstotliwością ich występowania w Biblii Gdańskiej. Dane te, obok poprawionego i nieco poszerzonego słownika, ułatwiają szybsze ogarnięcie biblijnego zakresu znaczeniowego rozważanego słowa greckiego.

Trzecia część tej pracy, *Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w NT Biblii Gdańskiej*, została uzupełniona o informację dotyczącą częstotliwości występowania słów greckich w tłumaczeniu na dany wyraz lub zwrot polski. Słowa greckie na listach towarzyszących wyrazowi lub zwrotowi polskiemu zostały uszeregowane według częstotliwości ich występowania, co ułatwia wyszukanie słów polskich na listach *Konkordancji wyrazów greckich*.

Autorzy mają nadzieję, że zmiany te, wypracowane w trakcie przygotowywania starotestamentalnej części *Biblii w systemie Stronga*, zwiększą użyteczność tej książki oraz ułatwią Czytelnikom korzystanie z informacji w niej zawartych. A Słowo Boże – nawet przy tak szczegółowym badaniu – z pewnością nie przestanie być *żywe i trwające na wieki* (1 Piotra 1:23-25), o ile tylko Czytelnik dołoży wszelkich starań, by jego rozważaniom towarzyszyła modlitwa, powaga i szczerą chęć poznania Bożego zamierzenia wyrażonego przez natchnionych pisarzy.

Nie jest być może przypadkiem, że wedle porządku greckiego alfabetu ostatnim słowem biblijnym jest $\rho\eta\iota\ \iota\mu\omicron\upsilon$ ($\rho\eta\iota\mu\omicron\upsilon$) użyte między innymi w słynnej pochwalie trwania w nauce Bożej, skierowanej przez Pawła z Tarsu do młodego Tymoteusza: „Ale ty trwaj w tem, czegoś się nauczył ... Wszystko Pismo od Boga jest natchnione i *pożyteczne* ku nauce” (2 Tym. 3:14-16). Wiele rzeczy na ziemi i niebie, o które starają się ludzie, jest przemijających, ale Słowo Boże trwa wiecznie. Rozważanie go i trwanie w wynikającej z niego nauce buduje już na tym świecie nieprzemijające wartości Królestwa Niebieskiego, o którego przyjsście w pełni mocy Słowa modlą się wraz ze wszystkimi wierzącymi Autorzy i Wydawcy niniejszej pracy.

Stuttgart-Kraków, 31 czerwca 2007



בְּרִית
BIBLIA SWIĘTA
To jest,
KSIĘGI STAREGOYNO-
WEGO PRZYMIERZA Z ZY-
dowskiego y Greckiego Językã
ná Polski pilnie y wiernie
przetłumãczone.

Cum Gratia & Privilegio S.R.M.

WE GDANSKU
W Drukárniéy Andrzejã
Hunefeldã
Roku MDC XXXII.

Karta tytułowa pierwszego wydania Biblii Gdańskiej z 1632 r.
© Württembergische Landesbibliothek Stuttgart

PRZEDMOWA DO WYDANIA PIERWSZEGO

Od Autorów

„*O Panie! Słowo Twoje trwa na wieki ...*” Psalm 119:89

„Na początku było Słowo” – tym zdaniem rozpoczyna apostoł Jan swą opowieść o Jezusie, synu Boga i Marii z Nazaretu. Autor czwartej Ewangelii, wzorując się na pierwszych słowach Tory – „Na początku stworzył Bóg niebo i ziemię”, mówi o stanie pierwotnym nawet względem owego początku opisanego w pierwszym wersecie księgi Bereszit. W dziele stworzenia świata każdemu aktowi twórczemu towarzyszyło Słowo: „Rzekł Bóg... i stało się”. Dziewięć razy natchniony kronikarz zanotował stwierdzenie: „Rzekł Bóg”. Z innych miejsc Biblii (np. Kol. 1:16) wynika, że pierwszy akt stworzenia nieba i ziemi (1 Mojż. 1:1) również nie odbył się bez udziału Słowa. I tak w dziesięciu Bożych słowach zaistniał świat.

Wiele wieków później Bóg znów przemówił do swego stworzenia. Dziesięć słów przymierza z Synaju zapisał Bóg na dwóch kamiennych tablicach (2 Mojż. 34:28). Słowo mówione nie jest trwałe. Jeśli nie uchwyci go ludzka pamięć, ulatuje prędko i przemija. Na tablicach przymierza utrwalił Bóg Słowo w graficznej formie, która wydłużyła jego brzmienie, ale i ona nie zapewniła mu trwania na wieki. „Lecz gdy przyszło wypełnienie czasu, posłał Bóg onego Syna swego” – „A to Słowo ciałem się stało”. I znów mieszkańcy ziemi usłyszeli głos Boga. Z nieba rozległy się słowa: „Ten jest on syn mój miły, w którym mi się upodobało”; „I uwielbiłem i jeszcze uwielbię” (Mat. 3:17; Jan 12:28). Słowo Boże rozbrzmiało w kazaniach Tego, który mówił o sobie: „Kto mię widzi, widzi onego, który mię posłał”; „Słowa, które ja do was mówię, nie od samego siebie mówię, lecz Ojciec, który we mnie mieszka, on czyni sprawy” (Jan 12:45; 14:10). I tak Nowe Stworzenie urzeczywistniło prawdę o wiecznym trwaniu Słowa Bożego.

Boska Opatrzność sprawiła, że spośród setek kazań Jezusa tylko kilka wypowiedzi przetrwało w oryginalnym brzmieniu języka, którym się posługiwał. Dotyczy to słów, które Mistrz wypowiedział po aramejsku (Mar. 5:41; 7:34) albo hebrajsku (Mat. 27:46). Jezus, tak jak inni mieszkańcy Judei w tamtym czasie, na co dzień mówił prawdopodobnie po aramejsku. Może tylko wyjątkowo, w teologicznych dysputach z nauczonymi w Piśmie i w synagogałnych czytaniach używał hebrajskiego. Języka proroków użył Jezus także wtedy, gdy objawił się pod Damaszkiem Saulowi z Tarsu (Dzieje Ap. 26:14). Nie ma żadnej wzmianki o tym, żeby Jezus mówił po grecku albo w ogóle znał ten język. Mimo to jednak, poza wymienionymi wyjątkami, nauczanie Jezusa zachowało się wyłącznie w greckich tłumaczeniach. Język grecki nie tylko pośredniczył w przekazie, ale aktywnie uczestniczył w rodzeniu się nowego sposobu myślenia o Bogu i Jego zbawieniu. Przykładem mogą tu być choćby imiona Jezusa. Jego przedludzkie istnienie św. Jan określa przy użyciu greckiego pojęcia *Logos*. Ziemskie imię Chrystusa (tłum. hebr. *Mesjasz*) w jego popularnym brzmieniu *Jezus*, jest grecką wersją imienia hebrajskiego – Jeszua – jakie rzeczywiście nosił syn Marii. I tak greka, której Jezus prawdopodobnie nigdy nie używał, stała się obok hebrajskiego językiem, w którym Bóg przemówił do swego wiernego ludu.

Janowi w objawieniu na wyspie Patmos Bóg kilkakrotnie przedstawił się jako „Alfa i Omega”, czyli pierwsza i ostatnia litera alfabetu greckiego. Z tego alfabetu zrodziło się Słowo, które stało się ciałem i źródłem wszelkiej miłości. To właśnie miłość do Słowa, do pięciu i pół tysiąca słów greckich, których wielobarwna tkanka ukształtowała treść ksiąg Nowego Testamentu, stała się inspiracją do skonstruowania narzędzia, które mogłoby pomagać przetrzącać pomosty ponad barierami martwych i żywych języków. Podręcznik, który ma za zadanie służyć temu właśnie celowi, oddajemy do rąk Czytelników po wielu latach żmudnej i całkowicie bezinteresownej pracy zespołu językoznawców, informatyków, korektorów i wielu innych życzliwych współpracowników, którzy swymi umiejętnościami i środkami finansowymi przyczynili się do powstania i wydania tej książki. Za słuszne podziękowanie, jakie się im wszystkim należy, niech wystarczą słowa ap. Pawła: „Albowiem nie jest Bóg niesprawiedliwy, aby zapomniał o pracy waszej i pracowitej miłości, którąście okazali imieniowi Jego” (Hebr. 6:10). Niczym byłby jednak nawet najgorliwszy wysiłek ludzi, gdyby nie Bóg, „który sprawuje w was i chcenie, i skuteczne wykonanie według upodobania swego” (Filip. 2:13). Jemu też niech będzie najwyższa cześć i chwała za głębię i piękno Słowa, które jest podstawą prawdziwej mądrości i źródłem wielkiej rozkoszy dla każdego, który zapragnie go skosztować.

Zdajemy sobie sprawę, że pierwsze wydanie tej książki nie jest wolne od błędów i usterek. Mając to na uwadze, Autorzy zwracają się do wszystkich Czytelników z gorącą prośbą o dzielenie się swymi uwagami na temat formy i treści pracy. Wszystkie spostrzeżenia zostaną wzięte pod uwagę przy kolejnych wydaniach *Konkordancji*. Autorzy i Wydawcy życzą Czytelnikom wielu pięknych i pożytecznych chwil spędzonych na rozważaniu Słowa, które oby trwało na wieki.

AUTORZY

Kraków-Stuttgart, 31 marca 1996

Część I. NT Biblii Gdańskiej z kodami Stronga

Zakres pracy

Na *Biblię Nowego Testamentu w systemie Stronga* składają się trzy części:

- ◆ *Nowy Testament Biblii Gdańskiej z kodami Stronga*, w której nad polskimi słowami umieszczone zostały numery odpowiadające słowom greckim, z których przetłumaczono oznaczony tekst;
- ◆ *Konkordancja wyrazów greckich Nowego Testamentu* zawierająca ponumerowany słownik wyrazów greckich Nowego Testamentu oraz listę ich wystąpień w Pismach NT wraz z krótkimi kontekstami w języku polskim;
- ◆ *Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w NT Biblii Gdańskiej* zawierający alfabetyczną listę słów i zwrotów polskich wraz z numerami i transkrypcją słów greckich, z których zostały one przetłumaczone.

Konkordancja Stronga w języku angielskim

Pierwsze wydanie *Strong's Exhaustive Concordance* (czyli „Wyczerpującej Konkordancji Stronga”) ukazało się 1894 roku w Stanach Zjednoczonych. Autor tej pracy, James Strong, ponumerował słowniki wyrazów hebrajskich i greckich występujących w Piśmie Świętym i obok każdego kontekstu biblijnego wystąpienia słowa angielskiego umieścił numer odpowiadający słowu z języka oryginalnego, którego tłumaczeniem był odpowiadający wyraz angielski. Na końcu książki zamieszczone zostały ponumerowane słowniki zawierające transkrypcję i wymowę słów oryginalnych oraz skrótowy opis ich znaczenia. Praca ta stała się nieocenionym narzędziem poznania Biblii dla miłośników Pisma Świętego nie znających języka greckiego i hebrajskiego.

Ograniczony zakres słownika, który James Strong zamieścił w swej pracy, skłonił innych badaczy języków starożytnych oraz wydawców i propagatorów literatury biblijnej do powiązania jego pracy z istniejącymi już obszerniejszymi słownikami i leksykonami. I tak pojawiły się wydania leksykonów, konkordancji wyrazów greckich i hebrajskich, tekstów Pisma Świętego, a w ostatnich latach również programów komputerowych, zawierających oznaczenia numerowe

wprowadzone przez autora *Strong's Exhaustive Concordance*. Wszystkie te prace, których częściowy spis zamieszczony został poniżej, ułatwiają angielskojęzycznemu czytelnikowi korzystanie ze specjalistycznej wiedzy w zakresie języków biblijnych.

Cel pracy

Czytelnik zapoznający się z tekstem Biblii w języku polskim w razie wątpliwości zdany był do tej pory na porównywanie tłumaczeń Pisma Świętego na język polski. Do początku lat 60. w obszarze języka polskiego używane były właściwie tylko dwa tłumaczenia Biblii. Protestanci opierali swe przekonania na tekście Biblii Gdańskiej, wydanej w 1632 roku przez Daniela Mikołajewskiego, zaś katolicy posługiwali się tekstem Biblii w tłumaczeniu Jakuba Wujka z 1599 roku. Wiara w natchnienie tekstu, także tego tłumaczonego, stanowiła dla większości wierzących Polaków wystarczający argument do przyjęcia jednej z dwóch interpretacji tekstu oryginalnego. Sytuacja skomplikowała się nieco w ostatnich czterdziestu latach, kiedy pojawiło się kilka nowych tłumaczeń Pisma Świętego. Czytelnik porównujący brzmienie niektórych miejsc natchnionego tekstu w starych i nowych tłumaczeniach często dostrzegał istotne różnice, nie posiadał jednak narzędzi, które pozwoliłyby mu wypracować sobie samodzielną opinię na temat niejasnego miejsca. Ponadto badacz Biblii sięgający do polskich tłumaczeń Pisma Świętego przeważnie nie dowie się na ich podstawie, które rozbieżności wynikają z różnych interpretacji tego samego tekstu oryginalnego, a które są skutkiem przyjęcia innej wersji tekstu stanowiącego podstawę tłumaczenia.

Biblia w systemie Stronga, zawierająca system kodów Stronga, jest narzędziem, które pozwoli przeciętnemu, nie znającemu hebrajskiego i greki, polskojęzycznemu badaczowi Biblii, samodzielnie pokonać przynajmniej część przeszkód na drodze do odszukania prawdziwego brzmienia natchnionego tekstu. Przy pomocy tej książki łatwiej będzie mu ocenić, skąd wzięły się różnice w poszczególnych wydaniach Biblii i być może dokonać wyboru tłumaczenia rozważanego miejsca, które jego zdaniem najbliższe jest duchowi tekstu oryginalnego.

Wykaz niektórych dzieł w języku angielskim kodowanych w systemie Stronga

Wydawnictwo **Baker Book House**, Grand Rapids, Michigan

Strong's Exhaustive Concordance, James Strong

Gesenius' Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures, Samuel P. Tregelles

The Englishman's Hebrew and Chaldee Concordance of the Old Testament, Georg V. Wigram

A Greek-English Lexicon of the New Testament, Joseph H. Thayer

The Englishman's Greek Concordance, Georg V. Wigram

Interlinear Greek-English New Testament, George R. Berry

Wydawnictwo **Hendrickson Publishers**

The Interlinear Bible Hebrew-Greek-English, Jay P. Green

The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon, F. Brown, S. Driver, C. Briggs

Wydawnictwo **Bethany House Publishers**

The Expanded Vine's Expository Dictionary of New Testament Words, W. E. Vine

Programy komputerowe udostępniające teksty i leksykony kodowane w systemie Stronga:

PC Study Bible (Biblesoft), *BibleWorks* (Hermeneutika), *Sword Project* (częściowo po polsku), *Online Bible*

Biblia w systemie Stronga jest uzupełnieniem uważnej lektury dostępnych tłumaczeń Pisma Świętego. Z jej pomocą można odszukać potrzebne słowo w specjalistycznej literaturze angielskiej, której przykłady przytoczono poniżej, a także w słownikach polskich, które nie zawierają wprawdzie kodów Stronga, ale odczytaną formę podstawową będzie już znacznie łatwiej znaleźć w słowniku grecko-polskim.

Możliwość szybkiego przejrzania kontekstów wystąpień i sposobów zastosowania słów greckich przez pisarzy Nowego Testamentu – to powód, dla którego również osobom znającym język grecki warto sięgnąć po *Konkordancję wyrazów greckich Nowego Testamentu*. Wytluszczenia odpowiednich wyrazów polskich w kontekstach pozwalają szybko zauważyć, w jaki sposób słowo greckie tłumaczone jest w polskiej Biblii Gdańskiej. Wykaz wyrazów i zwrotów polskich zamieszczony na końcu tej pracy umożliwia także odszukanie słów polskich wynikających z przekładu gdańskiego na listach wystąpień słów greckich.

Jeszcze jedną korzyścią, którą osiągnięto pośrednio przy opracowaniu *Biblii w systemie Stronga*, jest nadanie nowego blasku staropolskiemu tłumaczeniu Biblii Gdańskiej. Tekst Starego Testamentu został oczyszczony z nielicznych błędów literowych oraz zaopatrzone w przypisy zawierające informacje o różnicach między tekstem greckim, którego używał tłumacz Biblii Gdańskiej, a współczesnymi wydaniem greckiego Nowego Testamentu.

Tekst polski

W pierwszej części pracy posłużono się tekstem Nowego Testamentu pochodzącym z Biblii wydanej pod redakcją Daniela Mikołajewskiego w 1632 roku, popularnie zwanej Biblią Gdańską. Tłumaczenie to wyjątkowo dobrze nadaje się do tego rodzaju opracowania ze względu na jego dosłowność. Literalność przekładu nie zawsze jest uznawana za cechę pozytywną, jednak w przypadku tej pracy, w której podjęto próbę zbudowania zależności między słowami greckiego oryginału i polskiego tłumaczenia, dosłowność jest wyjątkowo zaletą.

Tekst, który stanowi podstawę tej pracy, został opracowany cyfrowo na podstawie wydań Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego, a w szczególności posługiwano się egzemplarzem wydanym w Warszawie w 1959 roku (oznaczonym w tej pracy skrótem **BGb**). Do porównań użyto wydania oryginalnego z Gdańska z 1632 roku (egzemplarz w posiadaniu *Württembergische Landesbibliothek* w Stuttgarcie).

W tekście polskim dokonano pewnych niewielkich zmian ortograficznych w stosunku do Biblii Gdańskiej w wydaniu brytyjskim 1959 (oznaczonym skrótem BGb). Niektóre z tych poprawek w obrębie pisowni łącznej i rozdzielnej miały na celu lepsze dostosowanie tekstu polskiego do tekstu greckiego. Inne wynikały ze zmian w ortografii polskiej na przestrzeni minionego stulecia. Poza tym nie dokonywano innych zmian, aby nie pozbawiać tego pięknego tłumaczenia jego staropolskiej szaty językowej.

Kolejność i nazwy ksiąg

W pracy tej zachowana została tradycyjna kolejność ksiąg, jaką stosuje Biblia Gdańska, a która zgodna jest z drukowanymi wydaniem greckiego Nowego Testamentu. W nagłówkach obok polskich nazw ksiąg pochodzących z Biblii Gdań-

skiej zamieszczone zostały także nazwy greckie, zarówno w fonetycznym brzmieniu oryginalnym, jak i w polskim ich tłumaczeniu. Źródłem tych nazw jest Kodeks Synaicki.

Tekst grecki

Przy opracowaniu greckiej części tej pracy posługiwano się tekstem *The Greek New Testament* (United Bible Societies) w trzecim poprawionym wydaniu z 1983 roku pod redakcją Kurta i Barbary Aland oraz *Codex Sinaiticus als Grundtextausgabe der Geschriebenen des Neuen Bundes* (F.H. Baader und H.-J. Grieser, 75328 Schöenberg, 1993).

Sposób powiązania tekstu polskiego z tekstem greckim

Słownik wyrazów greckich (zob. *Część II. Konkordancja wyrazów greckich NT*) został ponumerowany od 1 do 5624. Dodano także numery 3250-3276 w obszarze numerów pominiętych w oryginalnym słowniku Stronga (numery 3202-3303). W ten sposób każdy numer odpowiada słowu greckiemu ze słownika umieszczonego w drugiej części tej pracy. W niektórych przypadkach pod jednym numerem zapisanych jest kilka ortograficznych wariantów jednego słowa. Przy wpisywaniu kodów Stronga do polskiego tekstu starano się zachować zasadę przekazania każdego słowa z tekstu greckiego, również rodzajników, spójników, przyimków, zaimków i partykuł.

Tekst *Biblii Nowego Testamentu w systemie Stronga* ma dwa poziomy. **W dolnej linii** głównej znajduje się tekst polski w tłumaczeniu Biblii Gdańskiej oraz podział na wersety i rozdziały. W tej też linii umieszczone zostały informacje o odmiennym podziale tekstu Biblii Gdańskiej na wersety w stosunku do drukowanych obecnie wydań greckiego tekstu Nowego Testamentu. **W linii górnej**, nad słowami tłumaczenia polskiego, umieszczone zostały kody Stronga oraz kilka innych znaków pomocniczych, które pomagają łączyć tekst polski z greckim oryginałem. W linii tej znajdują się również oznaczenia przypisów, także wtedy, gdy przypisy odnoszą się do tekstu polskiego.

Sposób powiązania tekstu polskiego z greckim oryginałem opisany został w poniższych przykładach oraz w tabeli z opisem wszystkich używanych symboli.

Przykład 1. Słowu polskiemu odpowiada jeden numer. Oznacza to, że słowo polskie przetłumaczone zostało z jednego słowa greckiego.

976 1078 2424 5547 5207 1138

Księga o rodzie Jezusa Chrystusa, syna Dawidowego

Przykład 2. Jeden numer przypada na dwa lub więcej słów polskich. Słowa polskie, do których odnosi się numer, są podkreślone. Oznacza to, że jedno słowo greckie zostało przetłumaczone na kilka słów polskich. Jeżeli obok siebie występują dwa polskie zwroty tego typu, to jeden z nich oznaczony jest podkreśleniem podwójnym.

3756 1438 1392
nie sam sobie tej czci przywłaszczył,
1096 749
aby się stał najwyższym kapłanem

Przykład 3. Jednemu słowu polskiemu odpowiada kilka numerów. Numery połączone są znakiem „_”. Oznacza to, że kilka słów greckich zostało przetłumaczonych na jedno słowo polskie.

2036 °3101 848 3754 3588 575_3498_1453
powiedzcie uczniom jego, że zmartwychwstał

Przykład 4. Kilka numerów odnosi się do kilku słów polskich. Numery połączone są znakiem „_”, a słowa polskie są podkreślone. Oznacza to, że zwrot składający się z kilku słów greckich przetłumaczony został na zwrot złożony z kilku słów polskich.

2532 2258 °706 848 3461_3461
a była liczba ich tysiąckroć sto tysięcy

Znak „°” poprzedzający kod Stronga oznacza, że przed tak oznaczonym słowem występuje nietłumaczony rodzajnik określony oznaczany gdzie indziej kodem 3588.

Przykład 5. Niektóre słowa polskie pozostają bez numeru. Oznacza to, że są one uzupełnieniem tłumacza nie mającym bezpośredniego odpowiednika w tekście greckim.

1535 1736 1535 1553
bądź w ciele mieszkamy, bądź z ciała wychodzimy

Przykład 6. Niektóre numery pozostają bez polskiego odpowiednika. Oznacza to, że słowo greckie pozostało nie przetłumaczone albo nie przetłumaczono go dosłownie.

1519 4558 °4605 4314 1135 5503
do Sarepty, miasta Sydońskiego, do jednej wdowy.

Przykład 7. W wyjątkowych przypadkach tłumaczenia opisowego numery nie zostały przyporządkowane do tekstu polskiego, a dosłowne tłumaczenie zamieszczono w przypisie.

1063 2532 °268 * °25 846 25
albowiem i grzesznicy toż właśnie czynią.

Przypis: dosł. „miłujących ich miłują”

W celu poprawienia zgodności tekstu greckiego i polskiego w niektórych miejscach zmieniono nieznacznie brzmienie tekstu Biblii Gdańskiej. Zmiany te są niewielkie i polegają w kilku miejscach na zastąpieniu przyimka osobowego imieniem występującym w tekście greckim, bądź nieznacznym uwspółcześnieniu języka, jak np. w 1Te 5:20 „**Proroctw nie lekceważcie**” zamiast „Proroctw lekce niepoważajcie”.

Aparat krytyczny

Nowy Testament Biblii Gdańskiej został przetłumaczony na podstawie dostępnych w tamtym czasie wydań tekstu greckiego. Z przedmowy do wydania Nowego Testamentu gdańskiego z 1606 roku można wywnioskować, że posługiwano się tekstami z Biblii lorańskiej, kompluteńskiej, z 3. wydania NT Roberta Stefana z r. 1550 w Paryżu i Bezy. Aby przybliżyć tłumaczenie Biblii Gdańskiej do obecnego stanu wiedzy o tekście greckim, wprowadzono ograniczony

aparatus krytyczny, który pozwala czytelnikowi na łatwe wyróżnienie miejsc, które we współcześnie drukowanych tekstach greckich Nowego Testamentu brzmią inaczej niż w wydaniach, którymi posługiwał się tłumacz Biblii Gdańskiej. Aparat ten skonstruowano na zasadzie porównania tekstu greckiego, jaki wybierał do swojego tłumaczenia Daniel Mikołajewski, z Greckim Nowym Testamentem (*The Greek New Testament*) Kurta Alanda, wydanym przez **United Bible Societies**. W drugim wydaniu *Nowego Testamentu w systemie Stronga* porównano dodatkowo tekst zredagowany przez K. Alanda z Kodeksem Synaickim. Różnice między tymi tekstami opisane zostały w dodatkowych przypisach oznaczonych w górnej linii numerów symbolem „°”.

Przykład 8. Numery odpowiadające słowom greckim, które nie występują ani w tekście Alanda, ani w Kodeksie Synaickim zostały poprzedzone znakiem „-” a odpowiadające im słowa polskie wydrukowane zostały lżejszą czcionką.

3956 3588 3710 °80 848
każdy, kto się gniewa na brata swego
- -1500 2071 1777 °2920
bez przyczyny, będzie winien sądu;

Przykład 9. Numery odpowiadające słowom greckim, które w tekście K. Alanda zostały umieszczone w nawiasach kwadratowych „[]”, znajdują się także w takich nawiasach, a ich odpowiedniki polskie wydrukowane są lżejszą czcionką. W nawiasach kwadratowych w wydaniu Alanda znalazły się słowa, których autentyczność jest dyskusyjna. Numerowi umieszczone w nawiasie kwadratowym towarzyszy na ogół przypis informujący, czy Kodeks Synaicki przekazuje, czy też pomija tak oznaczone słowo.

1161 991 °417 ° [2478] 5399
Ale widząc wiatr gwałtowny, złakł się;

Przypis: S pomija 2478_gwałtowny

Przykład 10. Numery słów, które nie zostały przetłumaczone w tekście Biblii Gdańskiej, choć znajdują się w tekście Alanda lub w Kodeksie Synaickim, umieszczone zostały w nawiasach klamrowych „{ }”, a w przypisach omówiono ich znaczenie. Miejsce ich umieszczenia poprzedzone zostało znacznikiem przypisu „°” lub „°” w linii numerów. Jeżeli za znacznikiem przypisu następuje numer poprzedzony znakiem „-”, oznacza to, że w jego miejsce należy wstawić słowo umieszczone w nawiasach klamrowych { } i opisane w przypisie.

3107 3588 {4150} {4749} * -4160 -1785 848
Błogosławieni, którzy czynią przykazania jego

Przypis: 4150_płuczą 4749_szaty (swoje)
zam. 4160_czynią 1785_przykazania (jego)

Przykład 11. Kod Stronga umieszczony w nawiasie klamrowym „{ }”, poprzedzony znacznikiem przypisu „°” odnoszącym się do Kodeksu Synaickiego, oznacza, że tekst ten zawiera dodatkowe słowo, którego znaczenie opisane jest w przypisie. Jeśli znacznik przypisu „°” następuje po kodzie

Stronga w nawiasie klamrowym, oznacza to, że słowo oznaczone tym numerem zastępuje słowo w tekście Alanda, którego kod zapisany jest nad kolejnym słowem polskim.

2400 1520 758 {4334} ° 2064
oto **niektóry przełożony bóżnicy, przyszedłszy**

Przypis: S 4334_przystąpiwszy zam. 2064_przyszedłszy

Przykład 12. Numer umieszczony w nawiasie klamrowym „{ }” w linii tekstu oznacza różnicę w podziale tekstu na wersety między Biblią Gdańską a tekstem Alanda lub Kodeksem Synaickim.

5623 2532 3364 5091 °3962 848
tobie pożyteczny będzie; {6} a **nie uczyłby ojca swego**

Znaczenie Kodeksu Synaickiego

W pracy tej dokonano porównania powszechnie obecnie uznawanego tekstu Alanda (NA) oraz najstarszego kompletnego rękopisu greckiego Nowego Testamentu – Kodeksu Synaickiego z IV wieku po Chrystusie. Tekst NA stanowi rezultat pracy biblistów ostatnich czterech wieków polegającej na porównywaniu setek rękopisów, wczesnych tłumaczeń i

świadczeń wczesnych pisarzy chrześcijańskich przy zastosowaniu kryteriów językowych i historycznych. Tymczasem powstały w połowie IV w. w środowisku aleksandryjskim Kodeks Synaicki jest pisemnym świadectwem czasów wczesnego chrześcijaństwa, kiedy to szacunek dla Słowa apostołskiego przypominał być może masorecką skrupulatność przy przepisywaniu tekstów Biblii hebrajskiej.

Kodeks Synaicki został odkryty w 1844 roku przez Konstatina von Tischendorfa, w czasach, gdy istniało już wiele drukowanych wydań greckiego Nowego Testamentu. Nic więc dziwnego, że ich autorzy, którzy wiele lat spędzili nad opracowaniem swych tekstów, dość niechętnie przyjęli to nowe odkrycie, które w pewnych miejscach negatywnie weryfikowało ich żmudne badania. Dzisiaj nikt już nie kwestionuje autentyczności i wartości tego starożytnego rękopisu, mimo to jego zapisy często bywają pomijane w krytycznych wydaniach Nowego Testamentu.

Każdy obiektywny językoznawca przyzna, że różnice między rękopisami biblijnymi są niewielkie i nie powodują znaczących różnic w rozumieniu głównego przesłania tych tekstów. Mimo to warto porównywać brzmienie tekstu przyjętego za podstawę tłumaczenia gdańskiego oraz popularnego obecnie tekstu Alanda z najstarszym kompletnym rękopisem greckim Nowego Testamentu – Kodeksem Synaickim, by przekonać się, że Słowo Boże jest nieodmienne, pewne i żywe.

Objaśnienie symboli wprowadzonych do tekstu Biblii Gdańskiej na potrzeby opracowania „Biblia Gdańska w systemie Stronga”

Symbol	Znaczenie
2424	Kod Stronga umieszczony nad słowem polskim oznacza słowo greckie, które pod tym numerem można odszukać w „Konkordancji wyrazów greckich NT” (Przykład 1).
<u>Podkreślenie</u>	Słowo greckie, którego kod umieszczony został nad jednym z podkreślonych słów polskich, zostało przetłumaczone na kilka podkreślonych słów polskich (Przykład 2).
5532_2192	Słowa greckie, których kody połączone znakiem „_” umieszczono nad słowem polskim, zostały przetłumaczone na jedno słowo polskie lub jeśli słowo polskie jest podkreślone – na kilka podkreślonych słów polskich razem (Przykład 3 i 4).
°2464	Symbol „°” przed kodem Stronga oznacza, że tak oznaczone słowo greckie poprzedzone jest nietłumaczonym rodzajnikiem (kod Stronga 3588).
*	Znacznik przypisu umieszczonego pod kolumną tekstu (Przykład 7).
°	Znacznik przypisu odnoszącego się do różnic między Kodeksem Synaickim a tekstem Alanda (Przykład 9 i 11).
-5618	Kod Stronga poprzedzony znakiem „-” oznacza, że tak oznaczone słowo greckie nie występuje ani w tekście Alanda, ani w Kodeksie Synaickim, a jego tłumaczenie w Biblii Gdańskiej zostało zaznaczone lżejszą czcionką (Przykład 8).
[5616]	Kod Stronga w nawiasie kwadratowym oznacza, że słowo greckie oznaczone tym numerem zostało umieszczone w nawiasie kwadratowym w tekście Alanda, a jego tłumaczenie w Biblii Gdańskiej zaznaczone zostało lżejszą czcionką (Przykład 9).
{5618}	Kod Stronga w nawiasie klamrowym oznacza, że słowo greckie oznaczone tym numerem znajduje się w tekście Alanda lub Kodeksie Synaickim, ale nie zostało przetłumaczone w Biblii Gdańskiej, gdyż pomijały go wydania tekstu greckiego stanowiące podstawę tego tłumaczenia (Przykład 10).
{40}	Numer umieszczony w nawiasie klamrowym w linii tekstu oznacza różnicę w podziale tekstu na wersety między Biblią Gdańską a tekstem greckim Alanda lub Kodeksem Synaickim (Przykład 12).

Część II. Konkordancja wyrazów greckich Nowego Testamentu

Część druga zawiera: (a) alfabetyczną listę słów greckich Nowego Testamentu wraz z: (b) odpowiadającym numerem Stronga, (c) transkrypcją, (d) opisem etymologicznym i gramatycznym, (e) zestawieniem tłumaczeń słowa greckiego w Biblii Gdańskiej, (f) opisem słownikowym oraz (g) listą wystąpień w NT wraz z krótkimi kontekstami.

(a) Lista słów greckich. Kolejność słów greckich na liście nie zawsze odpowiada obecnym przyzwyczajeniom. W słowniku znalazły się też niekiedy formy gramatyczne jednego słowa greckiego jako odrębne hasła. Zachowane zostało oryginalne uporządkowanie słownika Stronga. Miało to na celu utrzymanie zgodności tej pracy z innymi dziełami zawierającymi kody Stronga.

(b) Numeracja Stronga. W oryginalnej numeracji Stronga pominięte są numery 2717 oraz 3202-3303. Słownik został poszerzony o 27 wyrazów greckich pojawiających się w przypisach lub w wariantowych zapisach tekstu Alanda oraz Kodeksu Synajckiego. Słowa te oznaczono kodami 3250-3276 z obszaru pominiętego w oryginalnym słowniku Stronga. Umieszczono je także w kolejności alfabetycznej, gdzie zamiast numeru pojawia się przed tymi słowami znak „•”.

(c) Transkrypcja. Dla łatwiejszego odczytania brzmienia słów greckich podano obok każdego z nich zapis transkrypcyjny, który z niewielkimi wyjątkami można czytać zgodnie z zasadami wymowy polskiej. Poniżej zamieszczony jest wykaz wyjątków od zasad wymowy polskiej oraz opis znaków dodatkowych wprowadzonych w celu ujednoznacznienia zapisu trynskrypcyjnego.

1. *g* przed tylnojęzykowymi *g*, *k*, *ch* należy wymawiać jak tylnojęzykowe *n*. Np. *aggelos* należy przeczytać *angelos*.
2. *i* po spółgłoskach – inaczej niż w języku polskim – jest zawsze zgłoskotwórcze i nie zmiękcza poprzedzającej spółgłoski. Np. *parusia* należy przeczytać *parusija* (nie: paruśa).
3. Znak ° (*jota subscriptum*) pojawia się po samogłoskach, które w języku greckim także mają ten znak. Nie czyta się go w ogóle. Np. *ha[°]dēs* należy przeczytać *hades*.
4. Znaki *Ē*, *ō* wprowadzono dla transkrypcji długich samogłosek greckich *h* i *w*. Można je czytać jak polskie *e* i *o*.
5. Znak dwukropka nad drugą samogłoską z dwugłoski – *ī*, ... – oznacza, że samogłoskę należy przeczytać oddzielnie. Np. *prū̄..parchō* należy przeczytać *proyparcho*.

(d) Opis gramatyczny. Linia etymologiczno-gramatyczna podzielona jest na dwie części. Pierwsza część – do średnika – zawiera opis pochodzenia słowa i jego powiązania z innymi słowami greckimi, hebrajskimi lub aramejskimi. Druga część (po średniku) zawiera informację o tym, jaką częścią mowy w języku greckim jest dane słowo, jaki jest jego rodzaj w przypadku rzeczowników. Źródłem informacji etymologicznej jest przede wszystkim słownik, który J. Strong zamieścił w swojej *Exhaustive Concordance*. Lista skrótów łacińskich określił gramatycznych, występujących w drugiej linii po średniku, została zamieszczona razem z listą używanych skrótów polskich przy końcu tego wprowadzenia.

(e) Zestawienie tłumaczeń. Linia informacyjna, rozpoczynająca się od skrótu „BG”, zawiera zestawienie polskich słów, na które słowo greckie zostało przetłumaczone przez autora przekładu Biblii Gdańskiej. Informacja ta została przeniesiona z kodowanego tekstu interlinearnego Biblii w systemie Stronga i może stanowić pomoc w szybszym zorientowaniu się, jakich słów polskich i z jaką częstotliwością używał tłumacz Biblii Gdańskiej przy tłumaczeniu rozważanego słowa oryginalnego. Liczba po każdym słowie lub zwrocie tego zestawienia oznacza ilość wystąpień słowa lub zwrotu polskiego z przyporządkowanym mu kodem Stronga w Biblii Gdańskiej. Jeśli słowo greckie stanowi jedno z kilku słów powiązanych ze słowem lub zwrotem polskim, to inne kody słów greckich pojawiają się w nawiasie po słowie lub zwrocie polskim. Jeśli słowo pozostało nieprzetłumaczone, to po znaku „-” pojawia się liczba nietłumaczonych wystąpień słowa greckiego. Jeśli słowo greckie jest pomijane w tekście greckim K. Alanda, to jego polski odpowiednik poprzedzony jest znakiem „-”. Jeśli słowo greckie w tekście K. Alanda występuje w nawiasach kwadratowych lub nie występowało w tekstach greckich, z których tłumaczono Biblię Gdańską, to wtedy liczba wystąpień poprzedzona jest ciągiem znaków: „[*]” lub „{*}”. Na końcu tej linii, po średniku, zapisana jest sumaryczna liczba wystąpień słowa greckiego w tekście Nowego Testamentu.

(f) Słownik. Słownikowy opis znaczenia słowa greckiego na ogół ogranicza się do znaczeń biblijnych. Przy imionach dodany jest wykaz postaci biblijnych NT o tym imieniu, a przy nazwach geograficznych – położenie miejsca o tej nazwie. Przy sporządzaniu skróconego słownika posłużono się następującą literaturą:

1. *Słownik Grecko-Polski*, pod redakcją Zofii Abramowiczówny, PIW, Warszawa 1965
2. *Słownik Grecko-Polski*, Zygmunt Węclewski, Orgelbrand, Warszawa 1892
3. *Wielki Słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*, Remigiusz Popowski, Vocatio, Warszawa 1995
4. *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, Joseph H. Thayer, Baker Book House, Grand Rapids 1986
5. *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, Barclay-Newman, United Bible Societies, London 1971

(g) Wypisy kontekstów. Przy każdym wystąpieniu słowa greckiego podany jest krótki kontekst z *Biblii Gdańskiej*, w którym wytluszczone zostały słowa polskie przetłumaczone z danego słowa greckiego. Jeśli słowo (lub słowa) polskie przetłumaczone zostało ze zwrotu kilku słów greckich, to numery pozostałych słów ze zwrotu greckiego występują w nawiasie przed wytluszczonym słowem polskim. Gdy słowo greckie nie występuje w greckim tekście Nowego Testamentu w wydaniu pod red. K. Alanda, to przed niewytłuszczonym słowem polskim umieszczony jest minus „-”. Jeśli słowo greckie występuje w tekście K. Alanda w nawiasach kwadratowych, to jego polskie tłumaczenie również zostało umieszczone w takich nawiasach. Jeśli słowo greckie nie ma bezpośredniego odpowiednika w tekście polskim, to jego dosłowne tłumaczenie zostało na ogół dodane w nawiasie po skrócie „dosł.”.

W wypisanych kontekstach uwzględniona została także zawartość przypisów z pierwszej części tej pracy. Jeśli wystąpieniu słowa greckiego towarzyszy przypis, to wtedy w kontekście jego wystąpienia pojawia się znak „*”, a jego znaczenie odpowiada jednemu z poniższych przypadków:

Przykład 1.

Znak „*” przed słowem z minusem „-” oznacza, że należy w miejsce tego słowa przeczytać inne z przypisu w pierwszej części pracy.

32 ἄγγελος *aggClūs*

- od ἄγγελος w *aggellō* [prawd. od 71, por. 34] (przynosić wiadomości); n m
- BG: anioł 168, -anioł 10, anielski 4, poseł 3, {-} 1, [anioł] 1; 187
- 1. *zwiastun, posłaniec, wysłannik, goniec*; 2. *anioł, posłaniec Boży*

Obj 8:13 słyszałem jednego * –Anioła lecącego

Przypis: 105_orla zam. 32_Aniola

Przykład 2.

Znak „*” przed słowem poprzedzonym znakiem „-” i pisanym kursywą oznacza, że wystąpienie słowa głównego w tym wersecie jest potwierdzone w tekście Alanda, a słowo pisane kursywą jest tłumaczeniem innego słowa greckiego.

105 φεῦλον *ačtūs*

- od tego samego co 109; n m
- BG: orzeł 4, {-} 1; 5
- 1. *orzeł, sęp*; 2. *orzeł (jako godło, sztandar – u Persów lub Rzymian)*

Obj 8:13 słyszałem jednego * –Aniola lecącego

Przykład 3.

Znak „*” przed słowem wytłuszczonym oznacza, że wytłuszczone słowo polskie jest tłumaczeniem słowa z przypisu.

4239 πραῖν *pra..s*

- prawd. słowo pierwotne; adj
- BG: cichy 3, {-} 1; 4
- 1. *lagodny, miły, delikatny, uprzejmy, skromny*; (zob. też 4235)

Mat 11:29 żem ja * **cichy** i pokornego serca

Przypis: 4239_cichy zam. 4235_cichy

Przykład 4.

Znak „*” przed słowem nie wytłuszczonym oznacza, że w miejscu wystąpienia znaku „*” należy przeczytać słowo z przypisu.

125 Αἴγυπτος *Aigyptūs*

- pochodz. niepewne; n pr loc
- BG: Egipt 16, egipski 8, {-} 1; 25
- *Egipt = „podwójny kłopot” 1. kraj w północno-wschodniej Afryce*

DzA 7:18 nastal inny król, * (*nad Egiptem*)

Przypis: dodane 1909_nad 125_Egiptem

Przykład 5.

Znak „*” przed nawiasem i słowem z minusem „-” oznacza, że należy w miejsce tego słowa głównego przeczytać inne słowo z przypisu.

2005 ἰπτελῖν *čpitClčō*

- od 1909 i 5055; v
- BG: dokonać 2, wykonać 2, dokonywać 1, dokończenie 1, dokończyć 1, odprawiać 1, -uzdrowiać (2392) 1, wykonywać 1, wykonywać się 1; 11
- 1. *dokonać, wypełnić, skutecznie*; 2. *składać (ofiary)*

Łuk 13:32 * (2392) –uzdrowiam dziś i jutro,

Przypis: 2392_658_uzdrowiam zam. 2392_2005_uzdrowiam

Przykład 6.

Znak „*” przed nawiasem i słowem wytłuszczonym oznacza, że w miejsce słowa ze zwrotu (numer w nawiasie) należy przeczytać inne z przypisu.

2392 ἰασιὺν *iasis*

- od 2390; n f
- BG: -uzdrowiać (2005) 1, uzdrawianie 1, uzdrowienie 1; 3
- 1. *leczenie*; 2. *uzdrowienie*

Łuk 13:32 * (2005) **uzdrowiam** dziś i jutro,

Przypis: 2392_658_uzdrowiam zam. 2392_2005_uzdrowiam

W przypadku niektórych słów odstępiono od wypisywania wystąpień. Dotyczy to dwóch grup wyrazów. Pierwsza (Lista I.), to słowa, które mają swoje kody w oryginalnym systemie Stronga, ale ze względów ortograficznych, gramatycznych bądź krytycznych nie występują w Nowym Testamencie z kodami Stronga w I części tej pracy. Druga zaś (Lista II.) to mniej znaczące słowa, takie jak przyimki, zaimki, spójniki, partykuły, czasowniki posiłkowe itp., które pominięto ze względu na dużą liczbę wystąpień.

Lista I. Słowa, których kody nie występują w NT Biblii Gdańskiej z kodami Stronga

542 <i>fpe</i> ^{dw}	– w tej pracy jako <i>ffor!</i> w (872) – Flp 2:23, Heb 12:2
1418 <i>dus-</i>	– łącznie z wyrazami
2566 <i>kal I</i> ^{on}	– jako stopień wyższy od <i>kal úV</i> (2570)
2926 <i>kruptē</i>	– w tej pracy jako <i>kruptúV</i> (2927)
3390 <i>mhtrúpol iV</i>	– występuje jedynie w dopiskach marginesowych
3505 <i>Nírwn</i>	– występuje jedynie w dopiskach marginesowych
3801 <i>μ Ἐν ka</i> ^o <i>μ +n ka</i> ^o <i>μ ἱrcúmenoV</i>	– w tej pracy pod oddzielnymi numerami
3818 <i>Pakatianē</i>	– występuje jedynie w dopiskach marginesowych
4452 <i>-pw</i>	– łącznie z wyrazami
4458 <i>-pwV</i>	– łącznie z wyrazami
5104 <i>to</i> ^o	– w tej pracy jako <i>mīntoi</i> (3305)
5516 <i>cxV</i>	– liczba 666 (Obj 13:18); w tej pracy zapisane słownie; występuje pod oddzielnymi numerami

**Lista II. Niektóre przyimki, zaimki, spójniki, partykuły, czasowniki posilkowe itp.,
których wypisy konkordancyjne zostały pominięte ze względu na dużą ilość wystąpień.**

235 fll! <i>alla</i>	2258 +n <i>Ēn</i> , +san <i>Ēsan</i> , +men <i>Ēmen</i>	3767 oĀn <i>un</i>
302 ʃn <i>an</i>	2400 ndo» <i>idu</i>	3777 oæte <i>utÇ</i>
575 fpú <i>apú</i>	2443 ^{na} <i>hina</i>	3778 oĀtoV <i>hutüs</i> , aĀth <i>hautĒ</i> , to¼to <i>tuto</i>
846 a¼túV <i>autüs</i>	2468 /sJi <i>isthi</i>	3779 oĀtw <i>hutô</i> , oĀtwW <i>hutôs</i>
847 a¼to¼ <i>autu</i>	2504 kfgĀ <i>kagô</i>	3780 o¼c ^o <i>uchi</i>
848 aĒto¼ <i>hautu</i>	2531 kaJĀV <i>kathôs</i>	3844 par! <i>para</i>
1063 g! r <i>gar</i>	2532 ka ^o <i>kai</i>	3956 p...V <i>pas</i>
1161 dī <i>dÇ</i>	2539 ka ^{per} <i>kaipÇr</i>	4012 per ^o <i>pÇri</i>
1223 di! <i>dia</i>	2548 kakellnoV <i>kakÇinüs</i>	4169 poĴloV <i>püüüs</i>
1437 i!n <i>Çan</i>	2579 kʃn <i>kan</i>	4226 po¼ <i>pu</i>
1438 ðauto¼ <i>hÇautu</i>	2596 kat! <i>kata</i>	4314 prúV <i>prüs</i>
1473 igĀ <i>Çgô</i>	3165 mī <i>mÇ</i>	4459 pĒV <i>pôs</i>
1487 eñ <i>Çi</i>	3303 mīn <i>mÇn</i>	4571 sī <i>sÇ</i>
1488 eò <i>Çi</i>	3326 met! <i>mÇta</i>	4572 seauto¼ <i>sÇautu</i>
1489 e/ge <i>ÇigÇ</i>	3361 mĒ <i>mĒ</i>	4671 so ^o <i>süi</i>
1490 eñ dī mĒ (ge) <i>Çi dÇ mĒ (gÇ)</i>	3362 i, n mĒ <i>Çan mĒ</i>	4674 súV <i>süs</i>
1499 eñ ka ^o <i>Çi kai</i>	3363 ^{na} mĒ <i>hina mĒ</i>	4675 so¼ <i>su</i>
1508 eñ mĒ <i>Çi mĒ</i>	3364 o¼ mĒ <i>u mĒ</i>	4771 s» <i>sy</i>
1510 eñm ^o <i>Çimi</i>	3366 mhdī <i>mĒdÇ</i>	4862 s»n <i>syn</i>
1511 eónai <i>Çinai</i>	3367 mhde ^v <i>mĒdÇis</i> , mhdem ^a <i>mĒdÇmia</i> , mhdīn <i>mĒdÇn</i>	5023 ta¼ta <i>tauta</i>
1512 e/ per <i>Çi pÇr</i>	3371 mhkīti <i>mĒkÇti</i>	5025 ta»tai <i>tautai</i>
1513 e/ pwV <i>Çi pös</i>	3378 mĵ o¼k <i>mĒ^ouk</i>	5026 ta»th <i>tautĒ</i>
1519 eñV <i>Çis</i>	3383 mĒte <i>mĒtÇ</i>	5037 te <i>tÇ</i>
1526 eñs ^o <i>Çisi</i>	3385 mĒti <i>mĒti</i>	5100 tiV <i>tis</i> , ti <i>ti</i>
1535 e/te <i>ÇitÇ</i>	3386 mĒtigē <i>mĒtigÇ</i>	5101 t ^v <i>tis</i> , t ^o <i>ti</i>
1536 e/ tiV <i>Çi tis</i>	3387 mĒtiV <i>mĒtis</i> , mĒ tiV <i>mĒ tis</i>	5108 toio¼toV <i>tüütüs</i>
1537 ik <i>Çk</i> , ix <i>Çks</i>	3427 mo ^o <i>müi</i>	5119 tüte <i>tütÇ</i>
1565 ikellnoV <i>ÇkÇinüs</i>	3450 mo¼ <i>mu</i>	5124 to¼to <i>tutu</i>
1683 imauto¼ <i>Çmautu</i>	3588 µ <i>hü</i> , š <i>hĒ</i> , tú <i>tü</i>	5125 to»toiV <i>tutüs</i>
1691 imī <i>ÇmÇ</i>	3592 ½de <i>hüdÇ</i> , *de <i>hĒdÇ</i> , tüde <i>tüdÇ</i>	5126 to¼ton <i>tutün</i>
1698 imo ^o <i>Çmüi</i>	3603 ½ isti <i>hü Çsti</i>	5127 to»tou <i>tutu</i>
1699 imúV <i>Çmüs</i>	3634 o ^o v <i>hüiüs</i>	5128 to»touV <i>tutus</i>
1700 imo¼ <i>Çmu</i>	3697 µpoĴloV <i>hüpüüüs</i>	5129 to»tĀ <i>tutô^o</i>
1722 in <i>Çn</i>	3704 ½pwV <i>hüpös</i>	5130 to»twn <i>tutôn</i>
1909 ip ^o <i>Çpi</i>	3739 ½V <i>hüs</i> , * <i>hĒ</i> , ½ <i>hü</i>	5209 Ēem...V <i>hymas</i>
2070 ismīn <i>ÇsmÇn</i>	3745 ½soV <i>hüsüs</i>	5210 ĒemeĴV <i>hymÇis</i>
2071 ösomai <i>Çsümai</i>	3748 ½stiV <i>hüstis</i> , *tiV <i>hĒtis</i> , ½ti <i>hü ti</i>	5212 ĒemīteroV <i>hymÇitÇrüs</i>
2075 isti <i>ÇstÇ</i>	3752 ½tan <i>hütan</i>	5213 ĒemĴn <i>hymin</i>
2076 ist ^o <i>Çsti</i>	3753 ½te <i>hütÇ</i>	5216 ĒemĒn <i>hymôn</i>
2077 östw <i>Çstô</i> , östwsan <i>Çstôsan</i>	3754 ½ti <i>hüti</i>	5228 Ēepīr <i>hypÇr</i>
2089 öti <i>Çti</i>	3756 o¼ <i>u</i> , o¼k <i>uk</i> , o¼c <i>uch</i>	5259 Ēepü <i>hypü</i>
2192 öcw <i>Çchô</i>	3761 o¼dī <i>udÇ</i>	5599 • <i>ô</i>
2228 ø <i>Ē</i>	3762 o¼de ^v <i>udÇis</i> , o¼dem ^a <i>udÇmia</i> , o¼dīn <i>udÇn</i>	5600 • <i>ô</i>
2248 šm...V <i>hĒmas</i>	3765 o¼kīti <i>ukÇti</i> , o¼k öti <i>uk Çti</i>	5602 ì de <i>hödÇ</i>
2249 šmeĴV <i>hĒmÇis</i>		5607 Ēn <i>ôn</i> , oĀsa <i>usa</i> , çn <i>ün</i>
2251 šmīteroV <i>hĒmÇitÇrüs</i>		5613 ÇV <i>hös</i>
2252 ømhn <i>ĒmĒn</i>		5615 Çsa»twV <i>hösautôs</i>
2254 šmĴn <i>hĒmin</i>		5620 üste <i>höstÇ</i>
2257 šmĒn <i>hĒmôn</i>		

Część III. Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w Nowym Testamencie Biblii Gdańskiej

W wykazie wyrazów i zwrotów polskich w NT Biblii Gdańskiej przy każdym hasle umieszczone są kody Stronga oraz uproszczone transkrypcje jego greckich odpowiedników, tak jak je tłumaczy autor przekładu Biblii Gdańskiej, wraz z liczbą wystąpień każdego słowa greckiego oddzielnie oraz liczbą wystąpień słowa polskiego łącznie. Jeśli wyraz lub zwrot tłumaczony jest z kilku słów greckich, to numery pozostałych słów ze zwrotu greckiego umieszczone są w nawiasie. Łączna liczba wystąpień słowa polskiego jest sumą wystąpień słów greckich w danym znaczeniu polskim, o ile do każdego wystąpienia przyporządkowany jest jeden kod Stronga. W przypadku przyporządkowania kilku kodów Stronga do jednego słowa polskiego łączna liczba wystąpień słowa polskiego różni się od sumy wystąpień słów greckich w danym przyporządkowaniu. Liczbę słów polskich bez przyporządkowanego kodu Stronga poprzedza symbol „(-)”. Wykaz ten umożliwia odszukanie słowa polskiego na listach wystąpień odpowiadających mu słów greckich.

Przy niektórych hasłach po łącznej liczbie wystąpień słowa polskiego i po skrócie „zob.” umieszczone są dodatkowo zwroty, w których skład wchodzi hasło główne. W ten sposób przy pomocy kodów Stronga wypisanych przy każdym wyrazie lub zwrocie polskim można odszukać na listach wystąpień słów greckich w „Konkordancji wyrazów greckich” w II części tej pracy wszystkie wystąpienia poszukiwanego słowa polskiego, o ile tylko jest ono przypor-

ządkowane do któregoś ze słów greckich. Wykaz wyrazów i zwrotów polskich może zatem spełniać rolę konkordancji słów polskich.

Lista wyrazów i zwrotów polskich została zredukowana, tak aby ułatwić odszukiwanie pokrewnych hasel. Dotyczy to przeważnie dokonanych i niedokonanych form czasowników. Oznacza to, że nie wszystkie hasła występujące na listach tłumaczeń słów greckich w Biblii Gdańskiej z konkordancji w II części tej pracy będzie można znaleźć w wykazie wyrazów i zwrotów polskich. Pewna część hasel została zastąpiona samym odsyłaczem do innego wyrazu lub zwrotu, zaś słowa greckie przyporządkowane do tego hasła znalazły się na liście słowa, na które wskazuje odsyłacz. Wykazu tego nie należy traktować jako słownika polsko-greckiego, gdyż podane w nim greckie odpowiedniki słowa czy zwrotu polskiego wynikają wyłącznie z tłumaczenia Biblii Gdańskiej według przyporządkowanych kodów numerowych.

Zamieszczenie w tym wykazie również zwrotów kilkuwyrazowych podyktowane zostało tym, że jedno słowo greckie czasami tłumaczone bywa na kilka słów polskich, które w całości zostały sprowadzone do formy podstawowej. Z tej też przyczyny lista słów i zwrotów polskich zawiera zestaw niecodziennych wyrażań, które nie tylko wyróżniają się staropolską konstrukcją i słownictwem, ale jeszcze ponadto uporządkowane są w duchu słów greckich, będących podstawą ich tłumaczenia.

Struktura zapisu hasła w Wykazie wyrazów i zwrotów polskich

hasło – {kod Stronga} {transkrypcja} {liczba wystąpień hasła na liście słowa greckiego o tym kodzie}, ... , {kod Stronga} (<kod Stronga słowa ze zwrotu greckiego>) {transkrypcja jednego słowa ze zwrotu greckiego} {liczba wystąpień hasła na liście jednego słowa ze zwrotu greckiego}, ; {Łączna liczba samodzielnych wystąpień słowa polskiego}; *zob. {lista hasel wielowyrazowych umieszczonych w wykazie, w skład których wchodzi hasło główne}*

Przykład:

południe – 3558 $\nu\tau\iota\upsilon\varsigma$ 4, 3314 $m\acute{\epsilon}\varsigma\acute{\epsilon}\mu\beta\rho\iota\alpha$ 2, 2250 (3319) $h\acute{\epsilon}\mu\tau\alpha$ 1, 3319 (2250) $m\acute{\epsilon}\varsigma\upsilon\varsigma$ 1; 7; *zob. wiatr od południa, wiatr z południa*

Polskie słowo „południe” w Nowym Testamencie Biblii Gdańskiej tłumaczone jest: 4 razy ze słowa 3558 $\nu\tau\iota\upsilon\varsigma$, 2 razy ze słowa 3314 $m\acute{\epsilon}\varsigma\acute{\epsilon}\mu\beta\rho\iota\alpha$, a jeden raz tłumaczone jest ze zwrotu złożonego ze słów 2250 $h\acute{\epsilon}\mu\tau\alpha$ i 3319 $m\acute{\epsilon}\varsigma\upsilon\varsigma$. W sumie słowo „południe” występuje samodzielnie w polskim tekście Nowego Testamentu Biblii Gdańskiej 7 razy. Ponadto słowo to można znaleźć w takich zwrotach jak: „*wiatr od południa, wiatr z południa*”.

Wykaz używanych skrótów i symboli

Księgi Nowego Testamentu

Mat	Ewangelia wg św. Mateusza
Mar	Ewangelia wg św. Marka
Łuk	Ewangelia wg św. Łukasza
Jan	Ewangelia wg św. Jana
DzA	Dzieje Apostolskie
Rzm	List do Rzymian
1Ko	1 List do Koryntian
2Ko	2 List do Koryntian
Gal	List do Galatów
Efz	List do Efezjan
Flp	List do Filipian
Kol	List do Kolosan
1Te	1 List do Tesaloniczan
2Te	2 List do Tesaloniczan
1Tm	1 List do Tymoteusza
2Tm	2 List do Tymoteusza
Tyt	List do Tytusa
Flm	List do Filemona
Heb	List do Hebrajczyków (Żydów)
Jak	List św. Jakóba
1Pi	1 List św. Piotra
2Pi	2 List św. Piotra
1Jn	1 List św. Jana
2Jn	2 List św. Jana
3Jn	3 List św. Jana
Jud	List św. Judy
Obj	Objawienie św. Jana

Kody gramatyczne w opisie słownikowym (NT)

abl	ablativus
acc	accusativus (biernik)
adj	przymiotnik
adv	przysłówek
art	rodzajnik
conj	spójnik
contr	kontrakcja (ściągnięcie)
dat	dativus (celownik)
f	rodzaj żeński
gen	genetivus (dopełniacz)
idiom	wyrażenie
imper	tryb rozkazujący
indecl	nieodmienny
interj	wykrzyknik
loc	nazwa miejscowości
m	rodzaj męski
med	strona zwrotna
n	rzeczownik / rodzaj nijaki
num	liczebnik
part	imiesłów
partl	partykuła
pl	liczba mnoga
pr	nazwa własna
prep	przyimek
pron	zaimek
v	czasownik

Inne skróty

NT	Nowy Testament
ST	Stary Testament
NA	Tekst grecki K. Alanda
BG	Biblia Gdańska
BGb	Biblia Gdańska (BiZTB Warszawa 59)
wyd. 1632	Biblia Gdańska (Hunefeld, Gdańsk 1632)
aram.	aramejski
czyt.	czytaj
dosł.	dosłownie
gr.	grecki
hebr.	hebrajski
l. mn.	liczba mnoga
l. poj.	liczba pojedyncza
łac.	łaciński
pochodz.	pochodzenia
pokr.	pokrewny
popr.	poprawiony
por.	porównaj
prawd.	prawdopodobnie
przestarz.	przestarzały
przym.	przymiotnik
przyporz.	przyporządkowanie
r. nij.	rodzaj nijaki
r. ż.	rodzaj żeński
rozk.	rozkazujący
zam.	zamiast
ze wzgl.	ze względu
znac.	znaczenie
zob.	zobacz
zwł.	zwłaszcza
źródł.	źródłosłów

Symbole

–	słowo nie występuje w tekście greckim K. Alanda
[]	wystąpienie słowa w tekście greckim K. Alanda dyskusyjne
{ }	Słowo greckie nietłumaczone w Biblii Gdańskiej
*	miejsce przypisu ogólnego
^s	miejsce przypisu odnoszącego się do Kodeksu Synaickiego
•	słowo greckie nie występujące w oryginalnym słowniku Stronga

Znaki transkrypcyjne

◊	transkrypcja <i>jota subscriptum</i>
ō	transkrypcja H
Ē	transkrypcja h
Ō	transkrypcja W
ô	transkrypcja w
ī	transkrypcja ±, ²
...	transkrypcja Ā

Skróty ksiąg Starego Testamentu

1Mo	1 Mojżeszowa	Kaz	Kaznodzieja Salomonowy
2Mo	2 Mojżeszowa	Pnp	Pieśń Salomonowa
3Mo	3 Mojżeszowa	Iza	Izajasz
4Mo	4 Mojżeszowa	Jer	Jeremiasz
5Mo	5 Mojżeszowa	Tre	Treny Jeremiaszowe
Joz	Jozuego	Eze	Ezechiel
Sdz	Sędziów	Dan	Daniel
Rut	Ruty	Oze	Ozeasz
1Sa	1 Samuelowa	Joe	Joel
2Sa	2 Samuelowa	Amo	Amos
1Kr	1 Królewska	Abd	Abdyjasz
2Kr	2 Królewska	Jon	Jonasz
1Kn	1 Kronik	Mic	Micheasz
2Kn	2 Kronik	Nah	Nachum
Ezd	Ezdraszowa	Hab	Abakuk
Neh	Nehemiaszowa	Sof	Sofoniasz
Est	Estery	Agg	Aggieusz
Job	Ijoba	Zac	Zachariasz
Psa	Psalmy	Mal	Malachiasz
Prz	Przypowieści Salomonowe		

Część I

Nowy Testament
Biblii Gdańskiej
z kodami Stronga

wraz z aparatem krytycznym oraz przypisami

PORZĄDEK

wszystkich

KSIĄG NOWEGO TESTAMENTU

	Strona
1. Ewangelia według Świętego Mateusza	1
2. Ewangelia według Świętego Marka	37
3. Ewangelia według Świętego Łukasza	61
4. Ewangelia według Świętego Jana	97
5. Dzieje Świętych Apostołów	127
6. List Świętego Pawła Apostoła do Rzymianów	165
7. List pierwszy Świętego Pawła Apostoła do Koryntów	179
8. List wtóry Świętego Pawła Apostoła do Koryntów	193
9. List Świętego Pawła Apostoła do Galatów	202
10. List Świętego Pawła Apostoła do Efezów	207
11. List Świętego Pawła Apostoła do Filippensów	212
12. List Świętego Pawła Apostoła do Kolossensów	216
13. List Świętego Pawła Apostoła do Tessalonicensów pierwszy	220
14. List Świętego Pawła Apostoła do Tessalonicensów wtóry	224
15. List Świętego Pawła Apostoła do Tymoteusza pierwszy	226
16. List Świętego Pawła Apostoła do Tymoteusza wtóry	230
17. List Świętego Pawła Apostoła do Tytusa	233
18. List Świętego Pawła Apostoła do Filemona	235
19. List Świętego Pawła Apostoła do Żydów	236
20. List powszechny Świętego Jakuba Apostoła	247
21. List pierwszy powszechny Świętego Piotra Apostoła	251
22. List wtóry powszechny Świętego Piotra Apostoła	256
23. List pierwszy powszechny Świętego Jana Apostoła	259
24. List wtóry Świętego Jana Apostoła	263
25. List trzeci Świętego Jana Apostoła	264
26. List powszechny Świętego Judasa Apostoła	265
27. Objawienie Świętego Jana Teologa	267